

ПРИКАЗИ

Милица Марушић¹
Институт за педагошка истраживања
Београд

UDK-371.212
Приказ дела
НВ. LIX 3.2010.
Примљен: 5. X 2010.

НЕУСПЕХ У ШКОЛСКОЈ КЛУПИ

Аутор Мр Душица Малинић
Издавач : Институт за педагошка истраживања, Београд, 2009

„Неуспех у школској клупи“ у издању Института за педагошка истраживања представља прву монографију магистра педагогије Душице Малинић. У њој су на прегледан и исцрпан начин изложени су резултати проучавања теоријских доприноса проблематици школског неуспеха, као и емпиријског истраживања намењеног откривању корелата овог феномена. Монографија се састоји од четири тематске целине, праћене закључним коментарима, што доприноси јасноћи и кохерентности овог дела.

У првој целини се дефинише појам школског неуспеха, где се најпре наводе његова одређења са становишта психолошке и педагошке литературе, затим се приступа излагању начина на који се тај неуспех огледа у пракси и на који га дефинишу релевантни законски прописи. Приликом излагања различитих дефиниција школског неуспеха, ауторка нуди неколико категорија у оквиру којих се он може концептуализовати. Ове групе дефиниција формиране су према доминантном фактору који одређује неуспех: интелектуалне способности, особине личности, средина као генератор неуспеха и неуспех као лични избор ученика. На сложеност узрока неуспешности указује нам и податак о учесталости подбацивања даровитих ученика. Оно што доприноси динамици и свеобухватности излагања јесу коментари ауторке који представљају ретроспективу промена у начину сагледавања школског неуспеха, који нас уједно и подсећају да је овај феномен, заправо, променљив социјални конструкт.

Следећа тематска целина односи се на преглед потенцијалних фактора школског неуспеха, како контекстуалних (школска средина, породична

¹ mmarusic@rcub.bg.ac.rs

средина и шира социјална средина), тако и персоналних. Наново се истиче значај социоекономског статуса за школски (не)успех. Један број истраживања показује и да неповољна структура породице ученика може негативно утицати на његово постигнуће, па тако деца чији су се родитељи развели „имају више проблема у понашању, слабије постигнуће у школи и испољавају тенденцију раног напуштања школовања“. Негативним ефектима на постигнуће значајно доприноси клима која влада у породици, карактерисана бројним проблемима и конфликтима. Утицај фактора развода родитеља и лоше породичне климе је тешко раздвојити, па у том светлу треба тумачити истраживања која указују да нема повезаности између непотпуности породице и неуспеха у школи. Занимљив је налаз да још једна карактеристика структуре породице утиче на постигнуће ученика, а то је број деце у породици и редослед рођења детета. Наиме, истраживања показују да јединци и прворођена деца по успеху, интелигенцији и карактеру премашују осталу децу. Даље се разматра утицај васпитних стилова и васпитних ставова родитеља, те степена и начина на који су родитељи укључени у образовање детета. Бројна истраживања су показала позитивну корелацију између демократског васпитног стила родитеља и постигнућа ученика. Овакав васпитни стил, што је још значајније, утиче повољно и на сазревање детета, његов когнитивни развој, просоцијално понашање. Велики утицај на различите особине личности детета и његово понашање имају и васпитни ставови родитеља. Васпитни ставови се најчешће одређују сврставањем у категорију пожељних или непожељних. Истраживачки резултати, наводи ауторка, показују да непожељни васпитни ставови – попут одбацивања детета, избегавања, претераних захтева или претеране заштите, најчешће резултују школским неуспехом детета. Још један аспект родитељског понашања важан за успех детета у школи, јесте укљученост родитеља у образовање деце. Наиме, показано је да што се родитељи раније укључе у процес образовања деце, ефекти на постигнуће бивају јачи. Такође, укљученост и оца и мајке, независно једна од друге, има значаја за постигнуће детета у школи. Што се тиче фактора школске средине, истраживања показују да су школски ресурси (попут количине новца која се потроши на ученика, квалитета расположивих ресурса школе, квалитета курикулума) лош предиктор успеха у школи. Показано је, ипак, да одређене карактеристике школе доприносе постигнућу ученика. Знатно боље постигнуће остварују ученици који похађају школе које поседују следеће карактеристике: постављају високе стандарде на којима се инсистира, захтевају редовно посећивање наставе и израду домаћих задатака, брзо ступају у комуникацију с родитељима када искрсне проблем и наставници настоје да настава буде изазов за ученике. Још један од важних фактора о чијем се утицају на постигнуће ученика говори у овом

раду јесте наставник. Наставници се разликују по томе којим узроцима приписују неуспех ученика, те у складу с тим заузимају различит став према неуспешним ученицима. Између осталог, показано је да су најзначајније варијабле по утицају које имају на постигнуће ученика: личност наставника, његова стручна и педагошка компетентност, понашање у настави и очекивања која има од ученика. Међутим, наставници најчешће не сматрају да они сами имају утицаја на неуспех ученика, и најчешће као узроке неуспеха виде лењост и недостатак мотивације код ученика. У монографији се анализира и значај бројних персоналних карактеристика ученика за њихово постигнуће: интелектуалне способности, афективне црте личности и селф-концепт, локус контроле, мотивација, пол детета, квалитет сна, здравље и, на крају, однос према школи изражен ставом према одређеним предметима. За значај сваке од наведених варијабли за постигнуће нађене су потврде у различитим истраживањима.

У трећој целини приказује се емпиријско истраживање ауторке кроз које је описан породични, школски и персонални контекст неуспешних ученика – поноваца у нашој средини. Предмет истраживања представљала је повезаност породичног контекста ученика и његовог односа према школи са школским успехом. Значај овог истраживања огледа се, поред тога што се бави једним од најважнијих феномена у школском животу детета, и у томе што је овај проблем дуги низ година био ван фокуса научних истраживања. У истраживању је коришћена аналитичко-дескриптивна методологија, а подаци су прикупљани на основу педагошке документације и путем анкете. Резултати истраживања потврђују повезаност између одређених карактеристика породице и школског (не)успеха. Наиме, ученици поновци најчешће потичу из многочланих породица, а њихови родитељи имају нижи образовни ниво и умерено су укључени у образовање детета. Дакле, у поређењу с породичним контекстом ученика који нису понављали, контекст у коме живе ученици поновци је приметно мање подстицајан. Такође је утврђено да ученици поновци имају и другачији став према школи и сами уочавају тешкоће субјективне природе – да споро уче, не умеју да уче, недостаје им предзнање, што је праћено смањеним поверењем у сопствене способности, страхом од оцењивања и изостанцима из школе. Све то нам пружа једну целовиту слику о проблемима с којима се ученик поновац суочава током свог школовања. С обзиром на наведени налаз да наставник одговорност за неуспех ученика ретко приписује начину свог рада и понашања, интересантан је налаз који говори о томе где лоцирају узрок свог неуспеха сами ученици. Наиме, ауторка је, на основу резултата овог истраживања, дошла до закључка да ученици махом приписују себи одговорност за сопствени неуспех. Праћено лошом сликом о својим способностима и избегавањем

школе, „окривљавање“ од стране наставника и од стране самог себе може допринети одржавању лошег положаја ученика на скали успешности или га чак погоршати. На основу резултата истраживања, ауторка је понудила Модел за препознавање потенцијалних поноваца у основној школи и тиме дала допринос школској пракси. При конструисању Модела узете су у обзир све разлике између поноваца и ученика који нису понављали које су уочене на основу овог истраживања. Коришћење Модела треба да омогући право-времено препознавање евентуалног ризика да ученик понавља разред, те можемо рећи да има превентивну функцију.

Четврти део монографије намењен је синтези свега наведеног у претходним поглављима и формулацији сугестија са циљем превенције и интервенције у области школског неуспеха. Указано је на већ постојећа решења која су се показала ефикасним, и посебно је наглашен значај сарадње школе и породице као примарног контекста дететовог живота и развоја. Ауторка даје своје виђење стратегије формирања хомогених група према способностима ученика, што се у литератури предлаже као једно од могућих решења у области школског неуспеха. Указује нам на начине помоћи неуспешним ученицима према различитим стилевима учења који су им својствени и истиче значај саветовања као још једног вида помоћи. Она наводи да саветодавни рад са неуспешним ученицима има највише ефекта у области ученикове мотивације за постигнућем. На основу анализе улоге наставника, ауторка је формулисала више препорука за наставнике које би требало да помогну у усмеравању процеса учења неуспешног ученика, препознавању природе његовог неуспеха и адекватних стратегија превенције или помоћи.

Монографија магистра Душице Малинић представља самосталну и оригиналну научну студију која на нови начин осветљава запостављену тему школског неуспеха указујући на вишеструку детерминисаност овог феномена, његове различите облике и указује на могуће путеве превазилажења проблема. Стога ову прегледну, свеобухватну и веома информативну студију можемо сматрати значајним доприносом педагошкој науци и педагошкој пракси.

Подаци о аутору приказа:

Марушић Милица, дипломирани психолог, истраживач у Институту за педагошка истраживања, Добрињска II/III, Београд

e-mail: mmarusic@rcub.bg.ac.rs